

Utter

Fridlysta djur

Fridlysningen innebär att djuret (även dess ägg, rom, larver eller bon) inte får fångas, dödas, skadas eller samlas in. Kopparödla, skogsödla, mindre vattensalamander, vanlig groda, åkergroda och vanlig padda får fångas in tillfälligt för studier på platsen. Mindre mängder ägg från groddjuren (utom större vattensalamander) får insamlas tillfälligt för studier av utvecklingen. Huggorm får flyttas om den påträffas på tomtmark och bara dödas om den inte går att flytta och någon annan lösning inte finns. För att göra tomten otrivsam för orm kan man se till att gräset är kortklippt, rishögar tas bort och att kompost och lövhögar placeras långt från byggnader.

Förutom de växter och djur som är fridlysta är alla vilda fåglar och däggdjur fredade i hela landet enligt jaktlagstiftningen. Detta gäller dock inte de arter som det finns speciell jakttid för, som t ex älg, rådjur, räv, hare, kråk- och måsfåglar. Undantagna är också vissa fåglar och djur som får dödas om de kommer in på tomt eller i trädgård. Exempel på djur som är helt fredade är igelkott, utter och fladdermöss. Det är också bra att känna till att vissa sällsynta fåglar och däggdjur tillfaller staten om de hittas döda eller dödas när det inte är jakttid. Hit hör bland annat de fyra stora rovdjuren (varg, björn, järv och lo), utter, de flesta rovfåglar och ugglor, rördrom, gråspett, vitryggig hackspett, kungsfiskare och svarttärna. Hittar man något av dessa djur skall det alltid anmälas till polisen.

Fiskar och andra vattenlevande djur kan skyddas med stöd av fiskelagstiftningen. I Sverige är mal och flodpärlmussla fridlysta. Den senare finns fortfarande i några av Västmanlands vattendrag.

Nedan listas nationellt (N) och regionalt (R) fridlysta djurarter som förekommer i eller på senare tid påträffats i länet.

Hasselsnok (N)	Vanlig padda (N)
Huggorm (N)	Åkergroda (N)
Kopparödla (N)	Mal (N)
Sandödla (N)	Flodpärlmussla (N)
Skogsödla (N)	Apollofjäril (N)
Snok (N)	Brun gräsfjäril (N)
Mindre vattensalamander (N)	Väddnåtfjäril (N)
Större vattensalamander (N)	Cinnoberbagge (N)
Vanlig groda (N)	Läderbagge (N)
	Nordlig blomböck (R)

Vill du veta mer?

Kontakta gärna Länsstyrelsen i Västmanlands län, Miljöenheten, 721 86 Västerås, Tel 021-19 50 00 Fax: 021 – 19 51 60.

Hemsida: www.vastmanland.lst.se

På Naturvårdsverkets hemsida, www.naturvardsverket.se kan du läsa om de fullständiga nationella fridlysningsbestämmelserna.

Åkergroda

Produktion: Länsstyrelsen i Västmanland, 2005
Teckningar, form och originaltext: Jonas Lundin Naturinformation
Textbearbetning: Länsstyrelsen Västmanlands län
Foto: Naturfotograferna, Länsstyrelsen Västmanlands län
Upplaga: 10 000 ex.
Tryck: Sandvikens Tryckeri AB på 150 g Linné naturvit.
Omslagsbilden: Mistel i Tidö naturreservat (Carl Hanson, Länsstyrelsen Västmanlands län)

Fridlysta växter och djur i Västmanlands län

Länsstyrelsen
Västmanland

Att skydda växter

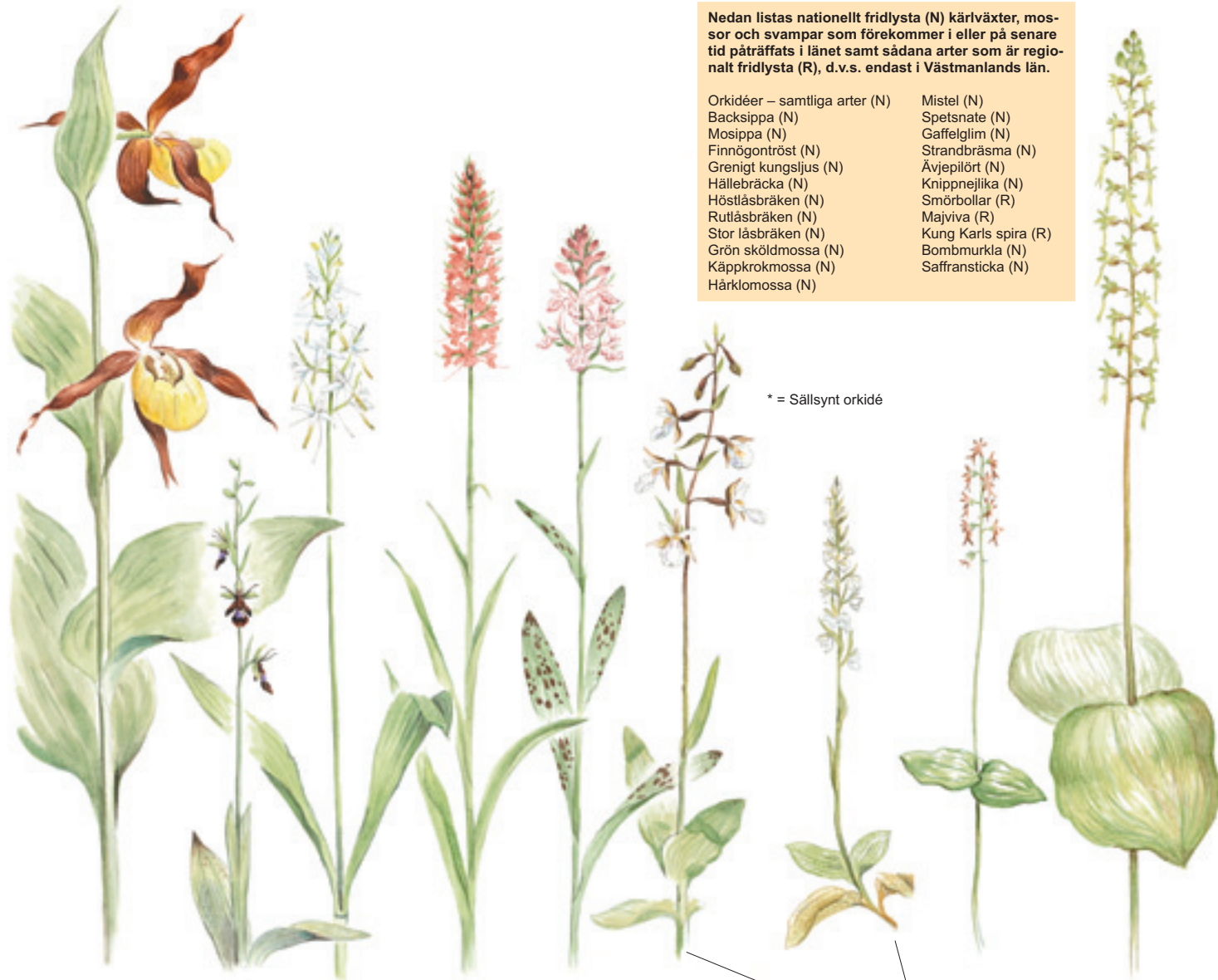
Växternas livsmiljö förändras ständigt. De allvarliga hoten mot flora och fauna utgörs av bland annat avverkning av gammal skog, upphörande skötsel av ängs- och hagmarker och utsläpp av föroreningar. Eftersom många av arternas livsmiljö blivit mindre och färre har bevarandet av livskraftiga bestånd av naturligt förekommande växter och djur kommit att bli ett viktigt mål för naturvården.

Skyddet av växter och djur sker bland annat genom bildande av biotopskyddsområde, naturreservat eller nationalpark. Skötselkrävande naturtyper såsom naturbetesmarker och slåtterängar bevaras till största delen genom lantbrukares insatser och som regel med ersättning från EU:s miljöstödd. Det är också viktigt att markägare tar hänsyn till den biologiska mångfalden vid brukandet av sin mark. Detta kan ske exempelvis genom miljöcertifiering eller att gammelskogar lämnas oavverkade.

Vissa särskilt vackra, sällsynta eller säregna växter hotas av plockning eller uppgrävning. Då finns möjligheten att med stöd av miljöbalken fridlysa speciella arter. Naturvårdsverket fattar beslut om nationell fridlysning (gäller hela landet) medan länsstyrelserna fattar beslut som enbart gäller respektive län. I den här foldern visas några av de arter som är fridlysta och förekommer i Västmanlands län. Enligt miljöbalken får fridlysta växter inte plockas, samlas in, skäras av, grävas upp eller skadas på annat sätt. Man får heller inte ta bort eller skada växternas frön eller andra delar på växten. Man bör endast plocka växter man vet är vanliga. Blåsippa, gullviva och lummerväxter får plockas men inte grävas eller dras upp med rötterna eller plockas/insamlas för försäljning. Mark-ägare och så kallade nyttjanderättshavare får skörda mistel om det sker för att vårda värdträdet och om det berörda beståndets fortlevnad inte påverkas negativt.

Orkidéer

Med omkring 20 000 arter är orkidéerna troligen världens artrikaste växtfamilj. I Sverige finns ca 45 arter varav 24 förekommer i Västmanlands län. Inte bara artrikedomen utan också en stor variation i form och färg gör orkidéerna intressanta. Några är praktfulla med stora blommor som t ex guckusko, medan andra som t ex spindelblomster är små, oansenliga och svåra att upptäcka. För att klara av fortplantningen har orkidéerna utvecklat avancerade samspel med olika insekter. Många arter är också

*Guckusko** *Flugblomster** *Nattviol* *Brudsporre** *Jungfru Marie nycklar* *Kärrknipprot** *Knärot* *Spindelblomster* *Tvåblad*

beroende av att leva tillsammans med svampar. Man kan träffa på orkidéer i många olika typer av natur. Knärot och spindelblomster kan man t.ex. hitta i skuggiga granskogar, nattviol och Jungfru Marie nycklar i ängs- och hagmarker, guckusko i kalkrika sumpskogar och tvåblad i lundar och fuktängar. Trots artrikedomen och familjens förmåga att anpassa sig till olika miljöer är många orkidéer sällsynta. De är också ofta känsliga

för förändringar i sin livsmiljö. Utdikningar av skogs- och myrmarker och upphörande skötsel av ängs- och betesmarker är några av de faktorer som gjort att många arter idag är hårt trängda. Plockning och uppgrävning är också ett hot mot vissa sällsynta orkidéer. Samtliga arter är fridlysta i hela landet. I den här foldern visas 11 av de 24 orkidéarter som idag förekommer i Västmanlands län – både de sällsynta (*) och några av de mer vanliga.

Nedan listas nationellt fridlysta (N) kärlväxter, mossor och svampar som förekommer i eller på senare tid påträffats i länet samt sådana arter som är regionalt fridlysta (R), d.v.s. endast i Västmanlands län.

Orkidéer – samtliga arter (N)	Mistel (N)
Backsippa (N)	Spetsnate (N)
Mosippa (N)	Gaffelglim (N)
Finnögontröst (N)	Strandbräsa (N)
Grenigt kungsljus (N)	Ävjepilört (N)
Hällebräcka (N)	Knippnejlika (N)
Höstläsbräken (N)	Smörboll (R)
Rutläsbräken (N)	Majviva (R)
Stor läsbräken (N)	Kung Karls spira (R)
Grön sköldmossa (N)	Bombmurkla (N)
Käppkrokmossa (N)	Saffranstikka (N)
Härklomossa (N)	

* = Sällsynt orkidé

*Adam & Eva**

Växer främst i Engsö Naturresevat på torra ängar eller naturbetesmarker. Förekommer i två färgvarianter, en gulvit och en röd.

Hällebräcka

Växer på kalkrika hållmarker i närheten av Sala respektive Arboga.

*Rödsyssla**

Växer mycket sällsynt på kalkrika marker i Norbergstrakten.

Kung Karls Spira

Växer på kärrängar som använts för slätter eller bete på några ställen i de mellersta och norra delarna av länet.

Majviva

Blommar i maj på fuktig, kalkrik mark i Salatrakten och Bergslagsområdet. Finns i två olika utseenden, en med lång stjälk och en med mycket kort stjälk.

Baksippa

Växer på öppen sand- eller grusmark. Blomman som är violett med vithårig utsida blommar i april-maj. Påträffas i de sydöstra delarna av länet.

Mosippa

Växer på karga tallmoar, oftast på eller i anslutning till rullstensåsar. Blommar tidigt, ibland redan vid snösmältningen.

Knippnejlika

Högräst med blommor i knippen. Växer i kustnära miljöer på gräshedar och i skogsbryn och är beroende av öppna miljöer. En känd växtplats i Mälaronrådet.

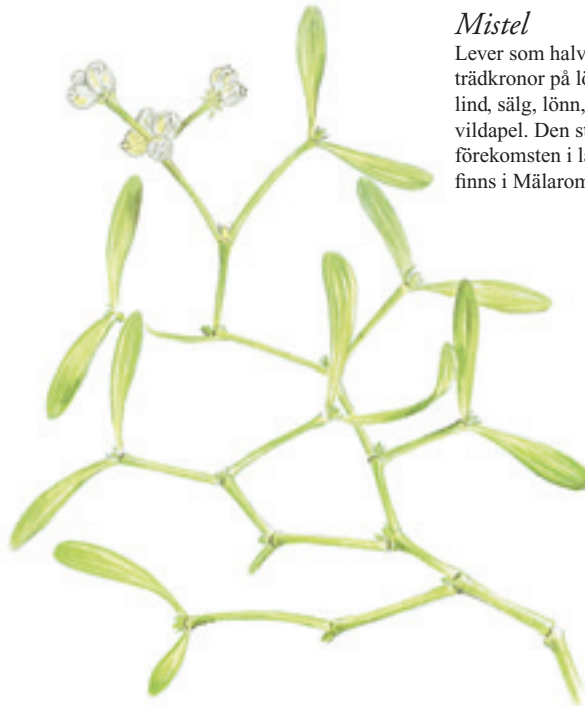
Strandbräsma

Korsblommig ettårig växt som trivs på blottlagd lera längs vatten med varierande vattenstånd. Växer mycket sparsamt kring Hjälmarren och Mälaren.

Smörbollar

Växer i gläntor på fuktig, näringsrik mark. Förekommer sällsynt i länets norra delar.

Mistel

Lever som halvparasit i trädkronor på lövträd t ex lind, sälg, lönn, rönn och vildapel. Den största förekomsten i landet finns i Mälardalen.

Apollofjäril

Cinnoberbagge

Väddnätfjäril

Nordlig blombeck

Brun gräsfjäril

Läderbagge

Klumpig skalbagge, ca 3 cm lång som luktar läder. Lever i ihåliga ädellövträd, främst ek.

Större vattensalamander

Lever i fiskfria småvatten under lekperioden på sommaren och övervintrar i stubbar och under stenar, ofta i lövskog. Hannarna har under lekperioden en flikig kam på ryggen och de kan bli upp till 15 cm långa.

Rutlåsbräken

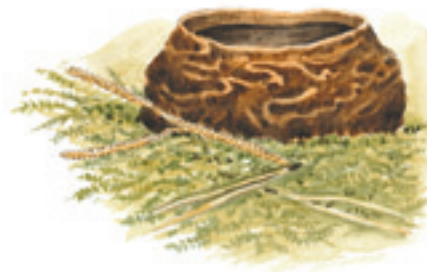
Höstlåsbräken

Stor låsbräken (t.h.)

En grupp småvuxna och svårupptäckta ormbunkar. Finns endast kvar på några få lokaler främst i Bergslagsområdet.

Saffransticka

Saffransgul vedsvamp som växer på stammar, stambaser och stamhåligheter av levande, sällan döda, gamla ekar i lövskog och hagmark mycket sällsynt i länets södra delar.

Bombmurkla

En 5-12 cm bred skålsvamp som växer djupt i mosstäcket i gammal sandig granskog. Växer på ett fåtal lokaler, främst på länets grusåsar.

Hasselnok

Kan ibland förväxlas med huggorm men saknar tydliga sicksackband på ryggen och har ett mer långsmalt huvud och kropp. Trivs på torra, soliga ställen i närheten av löv- eller blandskog.

